

Deltagarna i workshopen sprider elden kontrollerat genom små brinnande buntar med gräs.

BILDER: JOHAN AGUSTIN

Aboriginernas kulturella bränder vinner ny mark

Kulturella bränder där ursprungsbefolkningen i Australien bränner av landskapet är på frammarsch. Allt fler landägare blickar mot den uråldriga traditionen och ser fördelarna med att kontrollera landskapet genom eld.

Röken sticker till i ögonen och halsen men det besvärar inte Den Barber. Han går barfota i den stora cirkeln av sand runt brasan med färsk eukalyptuslöv som bildar en blöt vitgrå rök. Den knäböjer över brasan, stänger ögonen, andas in röken och sveper den över huvudet och runt kroppen.

Runt cirkeln står ett femtiotal

deltagare, som efter att Den har avslutat sin rökceremoni, tar vid – en efter en – och upprepar processen.

Den uppmanar deltagarna att befinna sig i nuet.

– Släpp allt annat, som räkningar till exempel.

Den kalla vinden sveper in över Birkenburn Farm som ligger i delstaten New South Wales, omkring tre timmars bilresa sydväst om Syd-

ney. Utsikten från omkring tusen meter över havet runt området som går under namnet Southern Tablelands, inkluderar både utbredda skogar och gräsmarker. Den privata ägda marken är perfekt för dagens workshop kring kulturella bränder, eller cultural burning. Den Barber har deltagit i kulturella bränder i tolv år men ”kan lite jämfört med många äldre”.

– Jag är bara en baby, säger han

inför gruppen av deltagare och tillägger snabbt:

– Jag delar dock gärna med mig av det jag kan – precis som min farbror gjorde med mig – eftersom vårt land behöver delas med sig.

Den, själv aborigin från Wiradjuri-folket, arbetade tidigare som bland annat ranger och brandman och skaffade sig stora kunskaper inom bränder och olika landskapstyper. De samlade kunskaperna använder han numera i arbetet att upplysa markägare om vad kulturella bränder kan göra med deras marker.

Australiens ursprungsbefolkning har använt kulturella bränder för att kontrollera landskapet i över 60 000 år. Med landets utbredda årliga skogsbränder, som blir allt värre genom ett varmare klimat, så frågar sig allt fler emellertid hur man ska kunna förhindra förödande skogsbränder – som den senaste Black Summer-bränden 2019–2020 som ödelade en yta motsvarande över halva Sveriges yta.

Intresset hos markägare att använda uråldriga tekniker för att se efter sina ägor har fått ett ordentligt lyft sedan Black Summer. En av de intresserade är Phoebe Pape, en landskapsarkitekt från Sydney som nyligen köpte mark i Braidwood, en

halvtimme söder om Birkenburn Farm.

– Vi måste lära oss från aboriginerna och vara mer i kontakt med vårt land, säger Phoebe som själv kommer använda kulturella bränder på sin mark för att bränna av undervegetation, där det även går ett 40-tal kor som håller landskapet öppet.

Många experter är överens om att problemet med dagens australiensiska skogslandskap är att de ofta inte har blivit rensade på undervegetation, framför allt inte i nationalparkerna där vildmarken tar över fullt ut, och därmed lämnar mycket bränsle när de årliga skogsbränderna, som är naturliga inslag, till slut tar fart. Phoebe menar att det dessutom tidigare fanns många fler våtmarker och ångar som naturligt höll vatten. Numera har de i stor sett ersatts av monokulturer som till exempel tall- och akaciaplantager.

– Vi vita är snabba med att dränera ett tråkigt så fort vi får möjligheten, säger hon.

För Australiens ursprungsbefolkning handlar det dock om att se efter ”Country”, som aboriginerna kallar markerna som de har anknytning till. Men det betyder inte enbart storskaliga bränder, genom så kallade ”hazard reductions” –

bränder som utförs av markägare och brandförvaltningar – utan om mer småskaliga bränder som tar hänsyn till allt som finns i landskapet – som växter, djur, stenar, jord, vatten och människor.

Lite längre bort visar Den upp en liten skog av akacia, en invasiv art som har bildat vad som liknar en nästan ogenomtränglig vägg längs en grusväg. Brända trädstumpar avslöjar att ett blixtnedslag ledde till en brand som ödelade skogen för några år sedan. Efter ett tag koloniserade dock akaciafrön marken, och den invasiva arten kunde spridas ännu fortare genom elden som blev något av en hjälpare hand.

– Stora bränder frisläpper ännu fler frön. Vi märker det överallt – att monokulturer förändrar landskapet, säger han och förbereder en brand lite längre bort.

Intill en stor gräsmark växer ett hav av stora torra ormbunkar, bruna och vissna. Vinden växer i styrka, och då det är därför särskilt viktigt att vara alert menar Den.

– Var uppmärksam på vad vinden säger till dig. Du är elden – så vart kommer vinden föra dig? säger han och tittar upp mot några trädskor.

– Vi bränner mot vinden, inte med den, säger Den och förklarar att el-

Angus Annesley, 11 år, är med och kontrollerar elden.

Den vita röken är tät, men aldrig obehaglig att vandra omkring i.

Den Barber.

Phoebe Pape, landskapsarkitekt.

Fakta: Kulturella bränder

- De flesta skogsbränderna i Australien sker på den norra delens tropiska savanner och enligt den statliga forskningsmyndigheten CSIRO så sker också 70 procent av de kulturella bränderna i territorierna och delstaterna Northern Territory, Queensland och Western Australia.
- En fjärdedel av Australien täcks av savanner och genom att bränna av dem och andra skogsmarker genom kulturella bränder så förhindras en halv miljon ton koldioxidutsläpp om året. Bränderna startas oftast mellan april och oktober, den kallare och blötare delen av året.
- Enligt Charles Darwin University som har samlat in data om skogsbränder, så har arealen som har förstörts av skogsbränder mer än halverats, från över 26 miljoner hektar 2000, till bara drygt 11 miljoner hektar 2019, sedan kulturella bränder återinfördes.

den oftast inte når hela vägen upp till trädskorerna eftersom det rör sig om ”cool fires” – vilket dagens workshop handlar om.

Oftast sätter ledaren igång elden med hjälp av en tändare och sedan får deltagarna sprida den kontrollerat genom små brinnande buntar gräs eller pinnar. Dagens brand startas av Albert Briggs som är den yngste deltagaren på plats. Nioåringen, som själv är aboriginer, tänder de vissa ormbunkarna med en lång tändare och ropar entusiastiskt: ”Fire is the teacher!”

Sedan går det snabbt, vinden plockar upp elden som snabbt sprider sig. Men eftersom det inte finns så mycket vegetation, och marken dessutom är fuktig efter många regn, så blir det en ”cool fire” som är just hela meningen med kulturella bränder.

– Regeringen vill ha effektiva och snabba bränder, men det är inte själva grejen, fortsätter Den som visar gruppdeltagarna hur de ska antända många små kontrollerade bränder på gräsmarken runt omkring.

Lågorna väller bitvis högt runt deltagarna, och med vinden sveper de i nya riktningar, men med några rappa slag av eukalyptusris dör elden snabbt ut på de platser den är önskad. Den uppmanar gruppen

att inte tappa fokus, och vara ett med elden. Den vita röken tränger igenom kläder, hår, porer, men blir aldrig outhärdlig att vara runt omkring eller att andas in.

En som vant parerar de brinnande grästuvorna och ormbunkarna är Angus Annesley, Elvaåringen, som bor i Sydney, brukar komma ut med sin pappa för att spendera tid i bushen och på så sätt nära sig sina aboriginiska rötter. När han blir stor ska han bli ranger, men redan nu lär han ut om kulturella bränder och aboriginiska traditioner till sina klasskompisar under föreläsningar i skolan.

– Det handlar om anknytningen till Country. Det är något att vara stolt över, säger Angus.

Trots att Black Summer-bränden ödelade stora områden så finns det fortfarande stora marker som inte har blivit påverkade av bränna på flera decennier, däribland nationalparker och reservat som är skyddade enligt lag. Steve Dent äger 22 000 hektar nära Hillston i västra New South Wales. Hans mark, som innehåller monokulturer av tall och cypress, har inte sett en ordentlig brand sedan mitten på 1980-talet.

– Det har samlats enormt med bränsle under åren, säger Steve

som har kommit till Birkenburn Farm för att ta del av en kulturell tradition som han själv kan tänka sig använda.

– Kulturella bränder läker landet, säger Steve som själv tänker använda bidrag från regeringen för att anlita medlemmar ur Ngemba-folket att bränna av hans ägor.

– Eld är inte något hemskt, om man vet hur man ska handskas med den, säger han.

Den ser ut över området där det nyss brann, och förutom att det pyr på ett par ställen har elden lämnat en svart aska efter sig – en slags ”glass” för djur som kor, skämtar Den.

Han förklarar vidare att kulturella bränder, som trots att den i dag skedde på en liten yta även kan ske över stora ytor, handlar om att utöva sin kultur som ursprungsbefolkningen har gjort i tusentals år.

– Lika väl som att dansa och jaga har vi rätt att utöva detta, men för att värna om Country måste vi hämta hem henne först.

Deltagarna nickar instämmande och när Den frågar dem hur de känner sig inombords efter dagens första ”burn” svarar de unisont: – Great!

Johan Augustin
utland@gp.se